

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії **Карабаза Наталя Федорівна**, 1975 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2003 році Одеську національну юридичну академію за спеціальністю «Правознавство», працює на посаді судді Ірпінського міського суду Київської області, м. Ірпінь, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Державного податкового університету, Міністерства фінансів України, м. Ірпінь, від «26» червня 2025 року № 758, у складі:

- Голови разової спеціалізованої вченої ради – **Олесі Бодунової**, доктора юридичних наук, доцента, доцента кафедри правничої лінгвістики Державного податкового університету
- Рецензентів – **Володимира Лисенка**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету
- Любові Омельчук**, кандидата юридичних наук, доцента, заступника директора з навчально-організаційної роботи навчально-наукового інституту права Державного податкового університету
- Офіційних опонентів – **Олени Таран**, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ
- Юлії Циганюк**, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,

на засіданні «20» серпня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» **Карабазі Наталі Федорівні** на підставі публічного захисту дисертації «**Понятійно-категоріальний апарат судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень в Україні**» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано в Державному податковому університеті, Міністерства фінансів України, м. Ірпінь.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент **Мілевський Олександр Петрович**, доцент кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису, виконаного державною мовою, і є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, містить нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні теоретичних та практичних проблем розкриття понятійно-категоріального апарату судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень в Україні, що має істотне значення для галузі знань 08 «Право». Зокрема, уперше предметом комплексного наукового пошуку обрано понятійно-категоріальний апарат судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень і показано взаємодію податкових, кримінальних та кримінальних процесуальних правовідносин, яка підтверджує, що міжгалузеві перетини дозволяють виокремити відповідну самодостатню терміносистему, що об'єктивує номінацію нових феноменів, адекватну інтерпретацію явища судового провадження у податковій сфері, яке підпорядковується правилам кримінального процесуального закону і регулюється кримінальними процесуальними правовідносинами; апарат судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень змодельовано у виді міжгалузевого системного утворення (об'єкта) з елементами: (1) загальнотеоретичних конструкцій кримінального і кримінального процесуального права – щодо кримінальних правопорушень, їх різновидів, складу, здійснення кримінального провадження у відповідній процесуальній формі та згідно належної правової процедури досудового і судового провадження; (2) спеціальних понять і термінів, властивих податковим правовідносинам, на які посягають кримінальні правопорушення; (3) особливих понять, зумовлених об'єктивною стороною кримінального податкового правопорушення та необхідною доказовою базою, а також, визначено особливості оціночних понять у сфері судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень, які проявляються у такому: (1) використані законодавцем в нормах кримінального і податкового права поняття і категорії із оціночним змістом є відносно оціночними; (2) розуміння деяких понять залежить від розсуду суду, а зміст інших має сталий характер із певними межами наповнюючих поняття елементів; (3) окремі категорії і поняття не завжди об'єктивно відповідають своєму змісту, а деякі мають латентний характер; на підставі еволюційного розвитку аргументовано, що судове провадження стосовно кримінальних правопорушень спирається на термінологію, яка має прозору семантику й будується на ґрунті загальновживаного словника, а більшість слів понятійного апарату податкових правовідносин має іншомовне походження і дво/багатокомпонентний склад; розглянуто зарубіжний досвід країн континентальної системи права щодо законодавчого закріплення понять і категорій, пов'язаних з судовим провадженням щодо податкових кримінальних правопорушень, із окресленням спільних і відмінних рис та віднесенням термінів, понять і категорій понятійно-

категоріального апарату кримінального процесуального права при здійсненні судового провадження до теоретико-методологічних та практично значимих.

За свої змістом дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами).

Здобувачка має 6 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Карабаза Н. Ф. Оцінка наукової розробленості понятійно-категоріального апарату судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 6. С. 62–71. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nzizvru_2021_6_9.

2. Карабаза Н. Ф. Категорії та поняття судового провадження у кримінальному процесі України. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2021. Випуск 16. С. 215–226. URL: <https://drive.google.com/file/d/1O50pq3ukv76aNyGPHD1NmBS--tq13qKi/view>.

3. Карабаза Н. Ф. Моніторинг використання у судових рішеннях понятійно-категоріального апарату податкових кримінальних правопорушень. *Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія: Право»*. Випуск 78. Ч. 2. № 2023. С. 263–267. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/08/43.pdf>.

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти, інші присутні) та висловили зауваження:

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, професор **Таран Олена Вікторівна**, завідувач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У підрозділі 1.2 дисертаційного дослідження «Правова природа і види понять та категорій у судовому провадженні щодо податкових кримінальних правопорушень» авторка досліджує види понять та категорій, які використовуються у судовому провадженні щодо податкових кримінальних правопорушень.

На думку опонента, доцільно було б більш детальну увагу приділити питанню застосування слів іншомовного походження при розгляді цієї категорії кримінальних правопорушень та можливості чи необхідності їх впровадження у національне законодавство. Наразі ж законодавство України дозволяє їх використання лише у тому випадку, коли відсутній український відповідник певного терміну. Проте практика свідчить про інше: велика частка законопроектів, у яких використовуються слова іншомовного походження, в тому числі, англізми, всупереч закону. Під час публічного захисту хотілося б почути думку здобувачки з цього питання.

2. У підрозділі 1.4 «Зарубіжний досвід законодавчого закріплення понять і категорій, пов'язаних із судовим провадженням щодо податкових кримінальних правопорушень» авторка в більшій мірі характеризує законодавство зарубіжних держав щодо здійснення судового розгляду податкових кримінальних правопорушень і робить висновок про те, які поняття і категорії використовуються у відповідних країнах. Варто зазначити, що велика частка цих понять і категорій вже використовуються в законодавстві та практиці застосування в Україні. Проте їх використання інколи викликає суперечності через неоднозначність перекладу та тлумачення (наприклад, вердикт («verdict») – це лиш рішення суду присяжних, рішення суду перекладається як «sentence», рішення судді – «judgment»). Варто було б проаналізувати і визначити, які поняття і категорії за темою дослідження уже є запозиченими в Україні та надати авторські рекомендації щодо їх впровадження у національне законодавство.

3. У рубриці наукової новизни «удосконалено» дисертантка аналізує погляди на оціночні поняття у кримінальному процесуальному праві: (1) поняття, використане в кримінальному процесуальному законі, із об'єктивно невизначеним або відносно визначеним змістом, є оціночним; (2) відмінність оціночних понять і понять з оціночними ознаками; (3) відсутність дефініції поняття на нормативно-правовому рівні або розкриття поняття через його функціональне призначення не завжди свідчить про його оціночність; (4) має місце дворівнева оціночна діяльність: змісту поняття і оцінка, як це поняття впливає на конкретні обставини кримінального провадження (доказова оцінка); (5) існує пряма беззаперечна залежність розкриття змісту оціночного поняття від розсуду правозастосовника; при цьому використання розсуду не обмежується лише оціночними поняттями; (6) неоднозначність сприйняття змісту поняття усувається правовими позиціями суду, а також розуміння категорії «сфера оподаткування» саме у кримінальному провадженні, як визначеної законом (окресленої межами) області діяльності зі справляння податків, зборів (обов'язкових платежів), діяльності, пов'язаної з податками (стор. 15 дисертації).

Проте з цієї рубрики є незрозумілим, які ж пропозиції авторки щодо покращення застосування оціночних понять у кримінальному процесуальному праві.

4. У рубриці «вперше» авторкою предметом комплексного наукового

пошуку обрано понятійно-категоріальний апарат судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень і показано взаємодію податкових, кримінальних та кримінальних процесуальних правовідносин, яка підтверджує, що міжгалузеві перетини дозволяють виокремити відповідну самодостатню терміносистему, що об'єктивує номінацію нових феноменів, адекватну інтерпретацію явища судового провадження у податковій сфері, яке підпорядковується правилам кримінального процесуального закону і регулюється кримінальними процесуальними правовідносинами. Проте у науковій новизні доцільно більш чітко і точно описати ті висновки, до яких дійшла дисертантка у результаті дослідження понятійно-категоріального апарату судового розгляду податкових кримінальних правопорушень.

Офіційний опонент – доктор юридичних наук, професор **Циганюк Юлія Володимирівна**, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Варто зазначити, що підрозділ 1.1 «Стан наукової розробленості понятійно-категоріального апарату судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень» має загалом логічну побудову й дозволяє скласти уявлення про рівень теоретичної опрацьованості досліджуваної проблематики у вітчизняній правовій науці. Разом з тим, до його змісту можна висловити зауваження, що має конструктивний характер. Підрозділ не демонструє належної систематизації підходів різних авторів до визначення ключових понять, що ускладнює розуміння глибини і напряму наукових дискусій. Було б доцільно подати типологію (наприклад, за критерієм функціонального навантаження чи предметного спрямування понять), яка б дозволила чітко визначити рівень і характер наукової опрацьованості категоріального апарату. 2. Підрозділ 1.2 «Правова природа і види понять та категорій у судовому провадженні щодо податкових кримінальних правопорушень» присвячено важливому теоретико-методологічному питанню – визначенню правової природи понять і категорій, які функціонують у межах судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень. Разом із тим, вважаємо за доцільне висловити наступне зауваження: поняття, які застосовуються у податкових кримінальних провадженнях, значною мірою мають міждисциплінарну природу (поєднують норми кримінального, фінансового, адміністративного та процесуального права). Авторка лише частково відображає цю особливість, без достатнього аналізу колізій, що виникають на стику галузей права.

3. Підрозділ 1.4 присвячено актуальному аспекту наукового дослідження – аналізу зарубіжного досвіду правового закріплення понятійного апарату у сфері кримінального переслідування за податкові кримінальні правопорушення. Загалом авторка вірно визначає доцільність вивчення іноземної практики для вдосконалення національного законодавства, однак окремі моменти викликають критичні зауваження. Аналіз законодавства зарубіжних держав носить переважно описовий характер. Авторка подає окремі

норми або терміни без достатнього тлумачення їх значення у межах правової системи відповідної країни. Бракує узагальнень, порівняльної оцінки підходів, виявлення спільних або відмінних рис, що ускладнює формування науково обґрунтованих висновків.

4. Попри задекларований акцент на судовій стадії кримінального провадження, автором подекуди розглядаються терміни, що більше стосуються досудового розслідування або загального кримінального процесу, без достатнього пояснення їх особливостей у межах судової діяльності. Це розмиває предмет дослідження та ускладнює виокремлення специфіки понять саме на етапі розгляду справи судом.

5. Хоча дисертантка здійснила моніторинг судових рішень і вказала на термінологічні проблеми у них, у роботі бракує докладного аналізу конкретних прикладів із Єдиного реєстру судових рішень. Такий аналіз дозволив би глибше продемонструвати проблеми застосування понять на практиці та посилити доказову базу для авторських рекомендацій.

Рецензент – доктор юридичних наук, професор **Лисенко Володимир Васильович**, професор кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. Авторка дисертації звертається (стор. 42-43 дисертації) до понять і категорій, що стосуються теми дисертації через зміст ст. 216 КПК, що визначає підслідність. На наш погляд варто було визначити криміналістичну класифікацію злочинів, які дисертантка називає податковими. В подальшому визначити серед них основні, такі як ст. 212 КК, додаткові, чи пов'язані із ухиленням від сплати податків чи податковими злочинами.

2. Авторкою дисертації (стор. 44) запропоновано власне визначення податкових кримінальних правопорушень як передбачені законодавством про кримінальну відповідальність суспільно небезпечні винні діяння, вчинені у сфері оподаткування (платником податку (особою, прирівняною до нього), контролюючим органом та/або його посадовою (службовою) особою). Складно повністю погодитися з окремими положеннями стосовно суб'єкту вчинення «контролюючим органом та/або його посадовою (службовою) особою», а так само «(особою, прирівняною до нього)».

Податкове законодавство чітко визначає, хто є платником, того чи іншого, податку. Це свідчить про те, що відповідальність за ст. 212 КК настає для особи лише у випадку, коли вона є платником податків. Якщо особа є податковим агентом, наприклад при виплаті заробітної плати, то відповідальність для такої настає не за ухилення від сплати податків, а за іншою статтею КК.

Так само сумнівним є те, що ухилення від сплати податків може вчинятися контролюючим органом чи посадою особою. Так, вони можуть сприяти його вчиненню порадами до його вчинення. Однак такий злочин може бути вчинений лише особою, що є платником податку.

3. В дисертації стор. 45, 50, 122 та ін. авторка вживає різні категорії «акт планової перевірки платника податків», «документальна ревізія», «акт

перевірки платника податків» «акт податкової перевірки». Враховуючи те, що перевірки щодо повноти сплати податків можуть проводити лише податкові органи і те, що такі особливості визначені Податковим кодексом України (ст. 77, 78, ст. 86 ПКУ) для сфери кримінального судочинства варто говорити про документальні перевірки (не документальні ревізії тощо).

4. На стор. 121 дисертації зазначається перелік дій, які фактично не можуть бути ухиленням від сплати податків: неподання документів, пов'язаних із їх обчисленням та сплатою до бюджетів чи державних цільових фондів (податкових декларацій, розрахунків, бухгалтерських звітів і балансів тощо; відсутність податкового обліку чи ведення його з порушенням установленого порядку. За такі дії передбачена самостійна адміністративна відповідальність.

5. Дослідження мало б ще більше теоретичну та практичну цінність, якщо б авторкою в ході викладення теоретичного матеріалу були посилання на конкретну судову практику. За текстом вказуються окремі листи та ухвали судів різних інстанцій, при цьому відсутні посилання на них в списку використаної літератури.

Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент **Омельчук Любов Василівна**, заступник директора з навчально-організаційної роботи навчально-наукового інституту права Державного податкового університету, надала позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У підрозділі 1.2. дисертаційного дослідження «Правова природа і види понять та категорій у судовому провадженні щодо податкових кримінальних правопорушень» дисертантка слушно вказує, що «мають місце неузгодженості у розумінні термінологічного ряду «суд-суддя-слідчий суддя». Вирішенню цього питання сприятимуть, на нашу думку, законодавчі уточнення у визначенні цих термінів, з огляду на виконання вказаними суб'єктами процесуальних функцій в кримінальному провадженні.». Проте надалі у тексті дисертаційного дослідження авторка не формулює конкретні редакції визначень елементів вказаного термінологічного ряду.

2. Також у підрозділі 1.2 авторка доходить висновку, що «таким чином, податкові кримінальні правопорушення, на нашу думку, можна визначити як передбачені законодавством про кримінальну відповідальність суспільно небезпечні винні діяння, вчинені у сфері оподаткування (платником податку (особою, прирівняною до нього), контролюючим органом та/або його посадовою (службовою) особою). Відмінною ознакою таких правопорушень є їх об'єкт – суспільні відносини у сфері оподаткування.» І хоча по тексті підрозділу наведено перелік кримінальних правопорушень, які вчиняються саме платниками податків, проте із тексту дисертації не зрозуміло, які саме конкретні склади податкових кримінальних правопорушень зі сторони контролюючих органів та їх посадових осіб пропонує виділити авторка.

3. За результатами вирішення завдання у межах підрозділу 1.4 «Зарубіжний досвід законодавчого закріплення понять і категорій, пов'язаних із судовим провадженням щодо податкових кримінальних правопорушень» авторці варто було більше приділити увагу напрямкам перейняття позитивного

зарубіжного досвіду провідних правових країн у частині удосконалення та усунення колізійності понятійно-категоріального апарату судового провадження у кримінальному провадженні України.

4. За результатами вирішення поставленого завдання у підрозділі 2.1 «Реалізація понятійно-категоріального апарату на стадіях судового провадження щодо податкових кримінальних правопорушень» авторка вказує, що «термінологічно коректним в означенні першої стадії судового провадження є оперування словами «попередній розгляд матеріалів кримінального провадження в суді». Варто більш конкретніше зупинитися на роз'ясненні позиції дисертантки щодо співвідношення змісту підготовчого провадження як однієї із стадій кримінального та першої стадії судового провадження, врегульованої КПК України, та пропонованої стадії «попередній розгляд матеріалів кримінального провадження в суді».

Голова ради – доктор юридичних наук, доцент **Бодунова Олеся Миколаївна**, доцент кафедри правничої лінгвістики Державного податкового університету, без зауважень.

Мілевський Олександр Петрович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 (п'ять) членів ради,

«Проти» НЕМАЄ членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Наталі Карабазі** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради



(Handwritten signature)

Олеся БОДУНОВА

(підпис)

